

Ministerieel besluit tot voorlopige bescherming als monument van de voormalige woning Silberman in Antwerpen (Deurne)

DE VLAAMSE MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED,

Gelet op het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;

Gelet op het advies van het college van burgemeester en schepenen van Antwerpen, gegeven op 2 februari 2018, waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Gelet op het advies van de departementen of agentschappen van de Vlaamse overheid, bevoegd voor ruimtelijke ordening, woonbeleid en onroerend erfgoed, leefmilieu, natuur en energie, mobiliteit en openbare werken, landbouw en visserij, waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Gelet op het advies van de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, gegeven op 15 februari 2018, waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Overwegende dat het waarderend onderzoek, waarvan de resultaten zijn opgenomen in het beschermingsdossier, de erfgoedwaarde van de voormalige woning Silberman aantoonst;

Overwegende dat de voormalige woning Silberman als monument architecturale waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

Ondanks zijn korte loopbaan in ons land en zijn sterk aan Antwerpen gebonden opdrachten, realiseerde architect Nachman Kaplansky (1904-sterfdatum onbekend) een consequent modernistisch oeuvre waarmee hij terecht tot het canon van het interbellummodernisme mag gerekend worden. De vaststelling dat eigentijdse tijdschriften over kunst en architectuur, die sterk bijdroegen tot het uitdragen en promoten van de modernistische idealen in alle disciplines, zijn architectuur van woningen en appartementsgebouwen loofden en plaatsten naast die van tijdgenoten zoals onder meer een L. Stynen, G. Eysselinck, J. De Bruycker, W. Van den Broeck en E. Van Steenberghe, getuigt van een eigentijdse waardering buiten de regionale grenzen.

De woning Silberman uit 1937 aan de Van Notenstraat in Deurne, is een representatief voorbeeld van de kwaliteitsvolle interbellumarchitectuur in het voorstedelijk gebied van Antwerpen waarmee bekende architecten zoals een Nachman Kaplansky zich binnen de heersende banaliteit van een traditiegetrouwe particuliere woningbouw wisten te onderscheiden. Van de gekende, vrijstaande of halfopen villa's en burgerhuizen die Kaplansky in de loop van de jaren 1930 tot stand bracht, vormt de woning Silberman thans één van de meest representatieve en herkenbare voorbeelden. De woning Silberman beantwoordt evenals zijn rijwoningen en flatgebouwen, aan de architectuurtaal van het interbellummodernisme, sterk geïnspireerd op en beïnvloed door zijn tijdgenoten Le Corbusier en Dudok. Constanten in Kaplansky's oeuvre zijn de referentie aan het zakelijk baksteenmodernisme van Dudok gekenmerkt door een kubische volumetrie, het expressieve gebruik van rood baksteenmetselwerk voor het gevelparement en veelsoortige raampartijen, alsook de eigenzinnige interpretatie van het puristisch modernisme van Le Corbusier wat zich

hier uit in een van de bodem "onthechte" volumewerking en elementen ontleend aan de zogenaamde "pakketbootstijl".

Aan de straatzijde krijgt het massieve, kubusachtige hoofdvolume door de inspringende garagetravee en de horizontale vensterband ter hoogte van het souterrain een onthecht, quasi "zwevend" effect. Ongeacht de verbouwing aan de achtergevel, is de tuinzijde van de woning dynamischer van karakter door de in- en uitspringende volumes en geveldelen, waarin zowel horizontale als verticale muuropeningen voorkomen. Het als een dakterras (solarium) uitgewerkte platte dak van de achterbouw, is een zuiver modernistisch element dat evenals de buisleuning en patrijspoorten verwijst naar de pakketbootesthetiek.

Vooruitstrevend is de manier waarop de planindeling en de veelsoortige gevelopeningen van de woning gebaseerd zijn op een functionele schikking van de vertrekken, afgestemd op voldoende bezonning en verlichting. De voornaamste leefvertrekken bevinden zich aan de westelijk georiënteerde straatzijde en krijgen maximaal licht door een brede rechthoekige vensterpartij en een beglaasde erker. De zuidelijk georiënteerde zijgevel laat via verticale lichtsleuven op een discrete maar overvloedige manier licht binnen in de traphal. De achtergevel wordt geopend door een grote raampartij aan het terras en een overhoeks verticaal traplicht op de verdieping.

De belangrijkste vertrekken zoals de inkomhal, de traphal en de drie te verbinden leefvertrekken bleven in hun oorspronkelijke configuratie bewaard. Vermeldenswaardige interieurelementen uit de bouwperiode zijn de bewaarde bordestrap, de dubbele schuifdeuren van de leefvertrekken, de betegelde vensterbank en het dito schab boven de radiators in de living, en de houten vloeren van strokenparket.

De voortuin met afsluiting, de inrit met helling naar de garage en het pad dat leidt naar de inkom maken inherent deel uit van het ontwerp. De uit de bouwperiode bewaarde aanleg van de achtertuin, ontworpen in samenwerking met tuinarchitect René Latinne, is onlosmakelijk verbonden met de woning en typerend voor de interbellumperiode. De aanleg van flagstones, bestaande uit een trap, terras, afboordingen van perken, een centraal gelegen vijvertje omringd door paadjes en een muurpartij (zitbank) refereert aan -veelal niet bewaarde- tuinontwerpen van andere opdrachten van Kaplansky zoals de voormalige villa Kleinkramer in Wilrijk. Het gerenoveerde keuken- en badkamergedeelte (2013-2014) doen weinig afbreuk aan de architecturale waarde van het geheel daar deze uitgevoerd werden in de geest van de bouwstijl met respect voor het oorspronkelijk concept en de dito materialen,

BESLUIT:

Artikel 1. Met toepassing van artikel 6.1.1 tot en met artikel 6.1.11 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en artikel 6.2.1 van het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 worden de volgende onroerende goederen voorlopig beschermd als monument:

voormalige woning Silberman met inbegrip van de voor- en achtertuin, Van Notenstraat 17, Antwerpen (Deurne), bekend ten kadaster: Antwerpen 32ste afdeling, Deurne 6de afdeling, sectie B, perceelnummer 536/W5.

De voorlopig beschermde onroerende goederen zijn aangeduid op het plan dat als bijlage bij dit besluit wordt gevoegd.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van de voorlopig beschermde goederen wordt als bijlage bij dit besluit gevoegd.

Art. 2. Het monument heeft architecturale waarde.

De erfgoedelementen en de erfgoedkenmerken van het monument zijn:

De half vrijstaande woning heeft een sterk zakelijk karakter en omvat twee bouwlagen met een souterrain onder plat dak. Het geheel is opgebouwd uit een blokvormig hoofdvolume van twee bouwlagen en een sterk terugwijkende inkomtravee van één bouwlaag. Het plat dak

heeft een markerende daklijst, deels van keramische dekstenen (voorgevel), deels van tegels (achtergevel). De woning heeft een in het souterrain ingebouwde garage, toegankelijk via een hellingbaan, en een kleine voortuin met een deels bewaarde afsluiting. Het perceel maakt achteraan een knik waar zich de achtertuin met bewaarde aanleg bevindt.

Het geheel is uitgevoerd in roodbruin baksteenmetselwerk (volgens de bouwaanvraag "roode Hollandsche baksteen") in halfsteensverband met Dudokvoeg -dieperliggende grijze lintvoeg met platvolle rode stootvoeg- en is verlevendigd door rollagen ter hoogte van de vensterpartijen en de geveleindes. Voor de constructie is gebruik gemaakt van gewapend beton voor de vloerplaten.

Bijzonder in de woning is de aandacht die besteed wordt aan een goede verlichting, verluchting en bezonning met onder meer grote raampartijen, raambanden, lichtsleuven, een gevelbrede raamband ter hoogte van het souterrain, een volledig beglaasde erker en een in de achtergevel overhoeks geplaatst verticaal traplicht.

Opgevat als een bel-etagewoning onderscheidt aan straatzijde de bovenbouw zich van het souterrain door de inspringende garagetravee en de horizontale raamband ter hoogte van dit niveau. Hieraan ontleent het bakstenen volume een onthecht, quasi "zwevend" effect. De bel-etage wordt aan de straatzijde gemarkeerd door een volledig beglaasde erker alsook een grote rechthoekige vensterpartij die de eetkamer en het salon overvloedig voorzien van daglicht. Op de bovenverdieping bevinden zich de vensters van de twee slaapkamers aan straatzijde, uitgewerkt als bandramen met licht uitkragende lekdrempels van witte smalle tegels. Van op de straat leidt een pad langs de zijgevel naar de sterk terugwijkende inkom met luifel op de bel-etage, voorafgegaan door een bordes met een trappartij van zeven treden van blauwe hardsteen, afgebakend door een bakstenen muur met een verankerde buisleuning. De zijgevel heeft een vrij gesloten karakter. Ter hoogte van de inkom verlichten vijf verticale lichtsleuven de inkomhal. De bovenverdieping toont gevarieerde muuropeningen zoals een bandraam voor de badkamer, met een licht uitkragende lekdrempel van witte tegels, en een getraliede patrijspoort.

De achtergevel heeft een minder massief karakter en is dynamischer opgebouwd uit in- en uitspringende blokvormige volumes met open of (deels) overdekte terrassen op de bel-etage en de bovenverdieping. Het terras heeft een L-vormig afsluitingsmuurtje en een steektrap naar de tuin toe. Het terras op de bovenverdieping dat diende als solarium is aan de zuidzijde afgesloten door een muurpartij met vier verticale muuropeningen en deels overdekt met een luifel. De andere zijden hebben een buisvormige leuning die doorloopt in een dito 'frame', vermoedelijk om een afschermend doek aan te bevestigen dat kon weggeschoven worden. Bepalend in de achtergevel is het verticale overhoekse traplicht. De slaapkamer aan tuinzijde heeft tevens een bandraam met een licht uitkragende lekdrempel van witte tegels.

Naast de houten garagepoort, is het -meestal van reliefglas voorziene- stalen schrijnwerk van de inkom met een getraliede vleugel deur, van het verticale traplicht in de achtergevel, van de twee patrijspoorten en het badkamervenster in de zijgevel, alsook het traliwerk aan de binnenzijde van de vensterband ter hoogte van het souterrain, nog origineel.

Aan de straatzijde heeft de woning een voortuin en bakstenen afsluitingsmuurtje. Het pad naar de inkom deur en de hellingbaan naar de garage, gevat tussen bakstenen muurpartijen, zijn aangelegd in bakstenen op hun platte kant en in visgraadverband. De muurtjes van de voortuin en de garage zijn uitgevoerd in hetzelfde baksteenmetselwerk en -verband als de woning. Het niveauverschil met de hellingbaan van de garage wordt aan de zijde van het inkompad afgeschermd met een ijzeren leuning. De aanleg van de achtertuin in "flagstones", omvat een trappartij, een terras, een cirkelvormig pad dat leidt naar het afgeboorde vijvertje met muurtje (zitbank) en ook de muurtjes als afboording van de perken tegen de woning.

In de huidige indeling is de oorspronkelijke plattegrond van het bouwplan nog goed herkenbaar en beantwoordt het aan de typologie van de bel-etagewoning, met garage en kelders op het souterrain, leefruimtes met utilitaire ruimtes op de bel-etage en slaapvertrekken met badkamer op de eerste verdieping. De voordeur op de bel-etage geeft

toegang tot een inkomhal die aansluit op de ruime traphal met bordestrap. De drie ruime woonvertrekken, op het bouwplan aangeduid als 'salon' en 'eetkamer' aan straatzijde en als 'familiekamer' aan tuinzijde, heden in gebruik als living en bureau, zijn door grote vensterpartijen goed belicht en kunnen door middel van een schuifdeur tot één geheel verbonden worden. Vanuit het bureau en de eetplaats heeft men toegang tot het terras dat via een steektrap in verbinding staat met de tuin. In de traphal ter hoogte van het trapbordes is de vroegere 'linnenkamer', thans een zithoek met verplaatste toegang tot het dakterras (solarium). De bordestrap eindigt op de overloop waar eerst de badkamer en wc op uitkomen en vervolgens drie ruime slaapkamers, twee aan de straatzijde en één aan de tuinzijde. Een betonnen steektrap leidt naar het souterrain, opgedeeld in de garage en verschillende ruimtes, op het bouwplan benoemd als onder meer 'bergplaats', 'koolkelder', 'wijnkelder', 'provisie' en 'waschkelder'.

Het interieur is bepleisterd en beschilderd. In de traphal, leefruimtes, overloop en slaapkamers, bleef de in stroken gelegde parket bewaard. De traphal wordt ruim verlicht door vijf sleufvensters met kolomvormig uitgewerkte penanten en door het overhoekse, verticale traplicht ter hoogte van het trapbordes. Bepalend in de traphal is de houten bordestrap die een volle bepleisterde en beschilderde leuning heeft met een zwartgeschilderde lijst, voorzien van een massieve houten cilindervormige handgreep, aan de hand van koperen dragers bovenop of tegen de leuning vastgehecht. De radiator in de traphal staat geplaatst in een hiervoor bestemde nis. Tussen de hal en de living én de living en het bureau bevinden zich de originele dubbele schuifdeuren in een geprofileerde omlijsting waardoor de vertrekken één doorlopende ruimte kunnen vormen. De vensterpartij van de living is voorzien van een even brede, met zwarte tegels beklede, lage vensterbank die tevens dienst doet als zitbank en waaronder de radiator is geplaatst. Eenzelfde betegeld schab bevindt zich in de nis rechts van de erker, met daaronder een radiator.

Art. 3. Voor het beschermde monument gelden de volgende beheersdoelstellingen:

- 1° de algemene doelstelling van de bescherming is het behoud van de erfgoedkenmerken en -elementen die de basis vormen voor de erfgoedwaarden. De voorliggende beheersdoelstellingen zijn ontstaan op basis van (beperkt) onderzoek in situ, literatuur- en archiefonderzoek. Dit sluit niet uit dat bij toekomstige werken en/of verder onderzoek gegevens bekend worden die ertoe leiden dat de omschreven beheersdoelstellingen verijnd, genuanceerd of geïnterpreteerd kunnen worden;
- 2° elke beheersdaad moet de beschermde erfgoedwaarden, erfgoedkenmerken en -elementen respecteren en ondersteunen en vereist een geïntegreerde en duurzame aanpak waarbij het impact op het geheel wordt afgewogen en waarbij de draagkracht niet wordt overschreden. Bewaren gaat voor op vernieuwen. Dit veronderstelt vakkundig onderhoud en conserverende ingrepen;
- 3° een bescherming van het exterieur van de woning Silberman beoogt het behoud en herwaardering van de modernistische buitenarchitectuur qua schaal, volumewerking, materiaalgebruik en afwerking. De architecturale eigenheid van het zogenaamde "baksteenmodernisme" uit zich in de kubische volumetrie en het expressieve gebruik van rood baksteenmetselwerk met typische Dudokvoeg voor het gevelparement en muurpartijen, in de gevarieerde, typerende raam- en glaspartijen met overwegend stalen schrijnwerk alsook in de elementen die refereren aan de pakketbootesthetiek zoals de patrijspoorten en het terras (solarium) met buisleuning. Voor het toekomstig beheer van het exterieur zijn de bewaarde oorspronkelijke bouwaanvraag en de archieffoto's, zoals weergegeven in de documentatie, het uitgangspunt. Het sinds de laatste renovatie deskundig vernieuwd stalen schrijnwerk van de erker en van de meeste vensters in voor-, achter- en zijgevel alsook van de verticale glaspartijen in de afsluitingsmuur van het solarium, heeft de beeldwaarde van de gevels opnieuw sterk verbeterd gezien dit geïnspireerd is op de oorspronkelijke materiaalkeuze en vormgeving. Indien bij het oorspronkelijk/historisch schrijnwerk behoud en herstel niet meer mogelijk is of indien bij niet-oorspronkelijk schrijnwerk dit moet vervangen worden, dient dit te gebeuren met het oog op een harmonisch, voor de bouwperiode representatief gevelbeeld. Dit veronderstelt kwalitatief schrijnwerk op het vlak van uitvoering, vormgeving en

materiaalkeuze, afgestemd op oorspronkelijke modellen, voor zover dit wetenschappelijk onderbouwd kan worden. Bij een vernieuwing van het erkerschrijnwerk in de toekomst dient te worden gestreefd naar een reconstructie van de typische afronding van de beglaasde rechterhoek, zoals voorgesteld op de bewaarde bouwaanvraag en archiefphoto (zie documentatie). Ook voor de voortuin met afsluiting en de inrichting en aanleg van de achtertuin geldt behoud van de erfgoedelementen. Herstel naar de oorspronkelijke vormgeving van de slechts deels bewaarde afsluiting aan straatzijde verdient aanbeveling;

- 4° voor het toekomstig beheer van het interieur van de woning Silberman dient de grotendeels bewaarde oorspronkelijke planindeling gerespecteerd te worden en wordt elk toekomstig ontwerp geënt op de bewaarde oorspronkelijke bouwaanvraag zoals weergegeven in de documentatie. Bepalend hierbij is de functionele schikking van de vertrekken, afgestemd op voldoende bezonning en verlichting. De in hun oorspronkelijke configuratie bewaard gebleven inkomhal, traphal en de drie te verbinden leefvertrekken op de bel-etage dienen behouden te blijven. Vermeldenswaardige interieurelementen uit de bouwperiode zoals de bewaarde bordestrap, de dubbele schuifdeuren van de leefvertrekken, de betegelde vensterbank en het dito schab boven de radiators in de living, en de houten vloeren van strokenparket, zijn tevens te bewaren.

Art. 4. De zakelijkrechthouder en de gebruiker van het beschermde monument zijn verplicht de instandhouding en het onderhoud ervan te verzekeren door:

- 1° het goed als een goede huisvader te beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- 2° de toestand van het goed regelmatig te controleren;
- 3° regulier onderhoud uit te oefenen;
- 4° onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen te nemen in geval van nood.

Art. 5. Voor de volgende handelingen aan het beschermde monument moet een toelating worden aangevraagd:

- 1° de aanmerkelijke reliefwijziging van de bodem;
- 2° het plaatsen, slopen, verbouwen of heropbouwen van een constructie;
- 3° het verwijderen, vervangen, wijzigen of verstevigen van constructieve elementen;
- 4° het verwijderen, vervangen of wijzigen van historische materialen en het toepassen van behandelingen met als doel de historische materialen te reinigen, te herstellen, te verduurzamen of te beschermen tegen verweer en aantasting;
- 5° het uitvoeren van de volgende werken aan het dak en de buitenmuren van constructies:
 - a) het verwijderen, vervangen of wijzigen van dakbedekking en gootconstructies;
 - b) het verwijderen van voegen en het hervoegen;
 - c) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van de kleur, textuur of samenstelling van de afwerkingslagen;
 - d) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van buitenschrijnwerken, deuren, ramen, luiken, poorten, inclusief de al dan niet figuratieve beglazing, beslag, hang- en sluitwerk;
 - e) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van aard- en nagelvaste elementen, smeedijzer en beeldhouwwerk, inclusief nieuwe toevoegingen;
 - f) het aanbrengen, vervangen of wijzigen van opschriften, publiciteitsinrichtingen of uithangborden, met uitzondering van verkiezingspubliciteit en met uitzondering van publiciteitsinrichtingen, waarbij wordt bekendgemaakt dat het goed te koop of te huur is, op voorwaarde dat de totale maximale oppervlakte niet meer bedraagt dan 4 m²;
- 6° het uitvoeren van de volgende omgevingswerken:
 - a) het plaatsen of wijzigen van boven- en ondergrondse nutsvoorzieningen en leidingen;
 - b) het plaatsen of wijzigen van afsluitingen;

- c) het aanleggen, structureel en fundamenteel wijzigen of verwijderen van wegen en paden;
 - d) het aanleggen of wijzigen van verharding;
 - e) het aanleggen van sport- en spelinfrastructuur of parkeerplaatsen;
 - f) het structureel en fundamenteel wijzigen van de aanleg van de achtertuin;
- 7° het uitvoeren van de volgende handelingen aan of in het interieur:
- a) het uitvoeren van destructief materiaaltechnisch onderzoek;
 - b) het uitvoeren van structurele werken en het toevoegen van nieuwe structuren;
 - c) het uitvoeren van werken die de planindeling van het interieur wijzigen;
 - d) het verwijderen, vervangen of wijzigen van historische materialen en het toepassen van behandelingen met als doel de historische materialen te reinigen, te herstellen, te verduurzamen of te beschermen tegen verweer en aantasting;
 - e) het verwijderen, vervangen of wijzigen van plafonds, gewelven, vloeren, trappen, binnenschrijnwerk, inclusief de al dan niet figuratieve beglazing, lambriserings, beslag, hang- en sluitwerk, en van de waardevolle interieurdecoratie;
 - f) het bepleisteren van niet-bepleisterde elementen of het bepleisteren met een andere samenstelling of textuur, alsook het ontleisteren van bepleisterde elementen;
 - g) het schilderen van ongeschilderde elementen of het schilderen in andere kleuren of kleurschakeringen of met een andere verfsoort dan de aanwezige;
 - h) het plaatsen, verwijderen of wijzigen van technische voorzieningen zoals verwarming, klimaatregeling, elektrische installatie, geluidsinstallatie, sanitair, liften en beveiligingsinstallaties, met uitzondering van die installaties waarvoor geen destructieve ingrepen moeten gebeuren en/of die geen storende impact hebben op de erfgoedelementen en -kenmerken.

Er is geen toelating vereist voor het onmiddellijk nemen van passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood, noch voor de uitvoering van regulier onderhoud.

Brussel,

06 JUNI 2018

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,

Geert BOURGEOIS